

KIZ KARDEŞİNE YAZDIĞI MEKTUPLARDA CAHİT SITKI TARANCI'NIN ŞAİR KİŐİLİĐİ

Hakan Sazyek

Cumhuriyet dđnemi Tđrk Şiirinin doruk adlarından biri olan Cahit Sıtkı Tarancı (1911-1956)'nın sanatında, Şiirlerinin yanı sıra mektupları da önemli bir konuma sahiptir. O. sanatçı dostlarına yazdığı bu mektuplarda Şiirine iliŐkin önemli ipuçları vermiştir. Özellikle, yakın arkadaŐı Ziya Osman Saba'ya gönderdiği mektuplar, poetikasının boyutlarını belirlemede, çeŐitli süreli yayınlarda yayımlanan yazıları, söyleŐileri kadar değerli birer belge niteliğini taşıyor. Dolayısıyla. Tarancı, Şiir görüşünü ortaya koymada mektup türünden olabildiğince yararlanmış, poetik düşüncelerini belirtmede bu türe özel bir işlev yüklemiŐtir.

Cahit Sıtkı'nın, yakın arkadaŐı Ziya Osman'a yazdığı elli dokuz mektup, ölümünden sonra *Ziya'ya Mektuplar* (Varlık Yayınları, İstanbul, 1957) adlı kitapta bir araya getirilip yayımlanmıştı. Bunun yanında YaŐar Nabi Nayır da *Dost Mektuplar* (Varlık Yayınları, İstanbul, 1972) adlı kitabında onun oniki mektubuna da yer vermişti. Yayımlanan bu yetmişbir mektup, edebiyat araŐtırmacıları ve eleŐtirmenler için Tarancı'nın Şiir evreninin kapısını aralamak bakımından değerli birer anahtar oldu.

Bugün Cahit Sıtkı'nın, aile bireylerine yazdığı mektuplar da Prof. Dr. İnci Enginün'ün yayıma hazırladığı *Evime ve Nihal'e Mektuplar* (Tđrk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1989) adlı kitapla birlikte gün ışığına çıkmıŐ bulunuyor. Bu çalışmada yer alan altmışbir mektup içerisinde, kız kardeŐi Nihal (Erkmenoğlu) Hanıma yazılmış olan kırkbir adedi, Şairin edebî kişiliğini yansıtmaları açısından önem taşıyor. Bu yazıda, edebiyata iliŐkin görüşlerini ve Şiirlerine yansıyan kişiliğini ortaya koyan pasajları içermesi nedeniyle sadece kız kardeşine yazdığı mektupları değerlendirmeye çalışacağız (1).

Şiirlerine yansıyan kiŐiliđi

Cahit Sıtkı Tarancı, henüz ondokuz yaşında iken ailesinden ayrılarak İstanbul'a gelmiş, önce Saint Joseph Lisesi'nde, ardından Galatasaray'da ve en son Mülkiye Mektebinde uzun yıllar yatılı öğrenciliğin yalnız ve zor hayatını yaşamıştır. İlk aylarda yoğun olarak yaşadığı yalnızlık, içinde derin bir sıla özlemi uyandırır ve ona Şu satırları yazdırır: "*İstanbul çok güzel Nihal... Fakat içinde doğup büyüdüğümüz Diyarbakır daha güzeldir... Oranın topraklarında bize yakınlık var. Oranın taşları bize karşı hissiz değildir Oranın havası ciğerlerimizi iftiharla ŐiŐirecek ne de olsa temiz, öz havanızdır. Oranın suları, ancak bizim hararetimizi söndürebilir. O muhit içinde ancak biz varlığımızı gösterebiliriz... Diyarbakır'ı sevmek bir vazife ve hem de ihmal edilmeyecek mukaddes bir vazifedir.*" (İstanbul / Ocak 1931).

Yalnızlık duygusunu en yoğun biçimde yaşayan genç Cahit Sıtkı, bunun sonucunda derin bir iç sıkıntısı içine girer. Yalnızlık ve dolayısıyla can sıkıntısı, yakasını bir türlü bırakmayacak, üstelik yaratılıŐının da katkısıyla onu derin bunalımlara iletir: "*Dünyada beni en fazla korkutan Őeylerden biri de can sıkıntısıdır. Ne yapsam bu afetten kurtulamıyorum. Ve öyle zamanlarım oluyor ki her Şey ve herkes gözümde sifira düşüyor, aynada kendi kendime bakmaktan ürküyorum... Bu can sıkıntısından kurtulmadan yaşamının tadı yok.*" (İstanbul / 27.11.1932). Bu duygular, onun kiŐiliđinin temel taşlarından birini, karamsarlığı ortaya çıkarıyor: "... her Őeyi karanlık görüyorum, her Őeyde bana karşı bir suikast olduğunu

zannediyorum, hayata tükürmekten başka bir şey yapamamaktayım...” (İstanbul / 26.12.1929). Bu cümlelerde görüldüğü gibi içindeki karamsarlık, gittikçe kuşkuculuğa dönüşmektedir: *“Etrafımda ne varsa benim aleyhimde. Sanki her şey bana karşı gizli bir ittifak yapmış... Neredeyse kahpe bir hücumla maruz kalacağım muhakkak.”* (İstanbul / 16.4.1931). İnsan psikolojisinin olağan öğelerinden olan karamsarlık, artık onda bir hastalık derecesine yükselmeye başlamıştır Nitekim, günlük hayat içindeki davranışlarının tutarsızlığını kendisi de fark etmektedir: *“Ben bazen dünyanın en haşarı bir çocuğu ve en uçarı çılgın ve serseri delikanlısı oluyorum... Bazan da düşünceli duruyorum... Dipsiz kuyular gibi karanlık oluyorum.”* (İstanbul / 3.12.1933). O, kendisine Türk şiirinin güzel eserlerini yazdıracak olan bu ikilemlerini çoğunlukla içinde tutmaya, çevresine yansıtılmaya özen gösterir: *“Ben kendimi ekseriya bir muma benzetirim. Mum yanar ve bir gün biter. Ben de tıpkı öyleyim... Kimseye fenalık yapamam. Herkese yüzümü aydınlık gösteririm... Fakat için için erimekteyim...”* (İstanbul/ 19. 1.1932).

Cahit Sıtkı'nın şiirlerinde önemli bir yeri olan öte duygusu teması da yine bu dönemde filizlenmiştir. Yaşadığı, içinde çırpındığı yalnızlık, onda, ait olunan zaman ve mekândan kaçma düşüncesini doğurur: *“Kaçıp gitmek, uzaklara, başka iklimlere, başka alemlere... Çiçekler gibi olmak, yaşamamak yahut yaşayıp da görülmemek... Her an gezen rayihaları o kadar kısıntıyorum ki!”* (İstanbul/ 1.4.1933): *“Bu dünyadan, bu dünya insanlarından bazen o kadar nefret ediyorum ki çıkıp gitmek için bir kapı arıyorum ve emin ol ki aradığım kapıyı bulduğum gün asla tereddüt etmeden o kapıyı açıp gideceğim, başka alemlere, başka insanların yanına, her halde bu dünyaya hiç benzemeyen bir dünyaya.”* (İstanbul / 27.11.1932) Bununla birlikte, Tarancı hayata sıkı sıkıya bağlıdır, içindeki yaşama arzusu, tüm karamsarlığına rağmen, hayatı doya doya yaşama isteğinden de kaçmamaktadır. Yukarıdaki mektubunda cümlelerini şöyle sürdürmekten kendini alamaz: *“Ama bu ideal halinde kalacak bir şey... Ne ehemmiyeti var... İdealsiz yaşayan insanın hayvandan ne farkı vardır.”* Yine bir başka mektubunda *“Mesut olmamak, bedbaht olmak için şahsımda bütün şartları topladığımı halde yaşamağa karşı sonsuz bir iştiyakım vardır.”* (İstanbul/ 6.5.1933) diyen genç şair, bu isteğini şu satırlarda en belirgin biçimde ifade ediyor: *“Ben yaşamak, her şeye ve herkese rağmen, ruhumun rüyalarına, vücudumun ıztıraplarına rağmen ben yaşamak istiyorum...”* (İstanbul, 16.4.1931) Zaman zaman dinen acıları, ruhundaki iyimser, yaşamayı arzulayan duyguları harekete geçirir: *“Hiç düşünmemek, sadece koklamak, emmek, teneffüs etmek, seyretmek bize kâfi bir saadet vermiyor mu? Ve biz niçin bu kadar muhteris oluyoruz? Mavi bir sema, gülümseyen bir güneş, bahar manzarası dallar ve üstlerinde şarkı söyleyen kuşlar... Hayatın tabii ve her günkü munis gürültüsü, bunlar bize kâfi gelmelidir. Biz her geçen dakikamızı iyi geçirmiş olmalıyız. Her dakikamıza ebediyet sığdırabilmeliyiz. Bunu muhakkak yapabilmeliyiz. Yoksa yaşamının sonsuzluğunu anlıyoruz diyemeyiz...”* (İstanbul / 1.4.1933) Ancak, şairin bu güzel duyguları anlık olmaktan öteye geçemez. Tasarılarını, hayallerini hayatla bağdaştıramayan Tarancı'da sürekli olarak gelecekte bir şeyler ummak ağır basmaya başlar Bu duygularını dile getirdiği şu satırlar, aynı zamanda onun hümanist düşünceye yakınlığını da göz önüne seriyor: *“Ümit ve sabır kuvvetli ve vefakâr silahlardır. İnsanı er geç selamete ulaştırır. Aynı güzel temennileri bütün dünya, bütün insanlık için beslemek lazım.”* (Burhaniye-Balıkesir / 30.11.1941).

Bütün bunlara rağmen Cahit Sıtkı'nın şiirlerine yansıyan kişiliğinde karamsarlık ve ölüm korkusu hakim olmuştur. Ondaki karamsarlığın oluşmasında en büyük etken ise hayatı boyunca sıyrılamadığı çirkinlik kompleksidir. Yoksullukla birleşerek büyüyen bu kompleksi, şair şöyle ifade ediyor: *“Güzel! Çirkin! Uzun! Kısa! Zengin! Fakir! Şerefli! Şerefsiz! Bütün bunlar hiç. Baştan aşağı saçma ve lüzumsuz. Ama tuhaf değil midir ki yaşayabilmek için bu evsafın iyilerini şahsında toplamak elzem ve elzemdir. Güzeli çizdim, uzununu çizdim, zenginliği çizdim, şerefsizliği çizdim. Geriye ne kaldı: Çirkin, kısa, fakir, şerefli! (2) Görüyorsun ki,*

bütün yaşamak ümitlerim şerefli olup yaşamakta... Mesut olabilir miyim? Yüzde yirmi beş. Çünkü eğer çirkinlik, kısıklık, fakirlik olmasaydı yüzde yüz mesut olmak şansı olurdu. Vakıa, bazı zamanlar tali'imın bu müthiş haksızlığına bir arslan kükremesiyle haykırıyorum. Fakat emin ol ki sükûn zamanlarımda çirkinliğimden, kısıklığımın adeta şeytanî bir zevk duyuyorum ve aynanın karşısına geçerek ne kadar küçük, ne kadar maskara olduğumu görerek gülmekten katılıyorum... Sonra birden bire aklıma bir fikir geliyor... Gözlerimde parıltı, kulaklarımda uğultu, dudaklarımda asabî bir bükülüş halinde tecelli ediyor... Ciddi bir vaziyet takınıyorum ve kendi kendime diyorum ki: "Sen eğer yaşamış olmak istiyorsan, eğer hakiki saadete mazhar olmak ihtirasında isen, bu gülünç suratımdan ölmez bir çehre yap... Şimdi haline gülenler ilerde varlığın önünde el bağlasınlar..." (İstanbul / 26.12.1929)

Hayata böylesine bağlı olan kişi için ölüm, kaçınılmaz bir son olmasının bilinmesinden kaynaklanan bir korku nedeni olacaktır. Doyasıya yaşamak isteyen Cahit Sıtkı, bu isteğini pek fazla elde edememiş olmayı bilmenin telaşıyla henüz yirmiüç yaşında ölüm korkusunu hissetmeye başlamıştır: *"Arkamda bıraktığım senelerin adedi fazlalaştıkça ölüm korkusu da büyüyor. Ben yirmi üç yaşına girdim. Nasıl inanayım? Ben ki daima çocuk kalmak hülyasındayım... Heyhat!"* (İstanbul / 4.1.1933). Bu korku, onu zaman zaman ölümsüz bir hayatın ütöpik hayallerine daldırır. *"Ölümü düşündüğüm vakit zıvanadan çıkıyorum... Ölümsüz bir hayat yok mu acaba? Sonu olmayan bir şey ne kadar güzel olurdu!..."* (İstanbul / 3.12.1933).

Görüldüğü gibi bu mektuplarda Cahit Sıtkı Tarancı'nın iç dünyası çok net olarak ortaya çıkıyor, Özellikle, söz konusu dünyanın, şiirdeki ilk yıllarına ait olması, şairin sanatına temel olan psikolojik noktaların belirlenmesinde esas ölçüt olarak bu mektupların alınması gerektiğini kanıtlamaktadır.

Şiir dünyası

Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiir yazmaya başlaması, daha da ötesi şairliği bir yaşama biçimi olarak seçmesi ve bu alanda yükselmeyi amaçlaması, yukarıda değindiğimiz fiziksel kusurlarından kaynaklanmıştır. Kız kardeşine yazdığı 12.11.1932 tarihli mektuptaki şu satırlar bu durumu açıkça sergiliyor : *"Hakikaten Nihal, gözüm çok uzaklarda ve çok yükseklerde, tuttuğum yolda çok muhterisim. Beni tanıyanların vücudumdaki kusurların yanında ruhumun da birçok meziyetleri olduğunu takdir etmelerini elbette isterim. Mesut olamadıktan sonra muvaffak olabilmek büyük bir tesellidir."* Genç şair, bu yola baş koymuştur adeta. Fiziksel yapısı üzerindeki düşüncelerinden kaynaklanan iç dünyasının fırtınalarını ancak şiir yazarak dindirebileceğine inanmakta, hatta bunun, kendisinin tek yaşama nedeni olduğunu öne sürmektedir: *"Sanat, şiir benim için bir teselli vesilesi, bir kurtuluş kapısıdır.. Ona dört elle sarılmaklığım tabii bir neticedir. Tutduğum yegâne dal. Bu da kırılırsa ben ne olurum Nihal Abla! Buna herkesten fazla bir hamiyet, bir ehemmiyet atfedişimde haklı değil miyim?"* (İstanbul / 23.3.1931) Bu noktada, onun şiire sarılış nedenlerini açıklaması bakımından babasına yazdığı bir mektuptaki ifadelerine de değinmek istiyoruz. Cahit Sıtkı, babasına karşı sürekli olarak bir mahçupluk hissetmiştir. Bu konuda kesin bir kanıt olmamakla birlikte mektuplarında babasından söz ederken bunu ima ettiğini sezme mümkündür. Dolayısıyla, şiirdeki hırslı bir yerde babasına kendisini kanıtlama isteğine de bağlanabilir: *"Babacığım hayatta muvaffakiyet yalnız aç kalmamakta değildir... Asıl muvaffakiyet göçüp gittikten sonra ardında bir eser bırakmaktadır... Benim de çizilmiş bir mefkûrem vardır... Ben her şeyden evvel yaşamış olduğuma delil olmak için bir eser meydana getireceğim, nâmımızı, memleketimizi yükselteceğim... Benim için yaşamak bir saadet değil, mütemadi bir say ve gayret demektir... Vaktinden evvel acı bir surette pişmiş bir meyveyim ki varlığımın toplanan lezzeti şiirin ilahî kalbinde göstereceğim..."* (İstanbul/15.12.1929).

Onun şiire bu denli istekle bağlanması, kendine güvenini de beraberinde getirir. Tabî bu güven şiire yöneliktir ve onun diğer acılarını pek silemez: “*Kendimden memnunum Nihal’ciğim çünkü bir şeyler yapacağım. Hayatım mefkûre uğrunda sönse de ona acımam. Mefkûre uğrunda şehit düşmek harpte vatan uğrunda şehit düşmekten bin kat hayırlı ve bin kat büyük ve mukaddes bir sevaptır. O kadar zavallı değilim! Eğer düşündüğüm gibi olsaydım ilk ve son işim intihar olurdu... Fakat hayır yaşayacağım. Bütün bu mahzurlara rağmen tâliin bütün bu namussuzluğuna rağmen yaşayacağım...*” (İstanbul / 26.12.1929).

Şiire böylesine önem veren, onu hayatının biricik dayanağı olarak gören bir şairin, eserlerinde biçim ve içerik mükemmelliğine özen göstermesi doğal bir sonuç olmanın ötesinde bir zorunluluktur. Cahit Sıtkı, şiirde her şeyden önce samimiyeti vazgeçilmez bir öge olarak kabul etmiştir: “*Kıymetin kol kola yürüdüğü kardeş samimiyettir. Mesela ben şiirlerimde gülmekten, neşeden, bahardan, bülbüllerden, güllerden bahsetsem yalan söylemiş olurum. Onların bir kıymeti olmaz. İnsanın her yazısı kendinden, benliğinden bir parça olmalı... Tüyle kuş arasında ne kadar sıkı bir münasebet varsa yazılarla muharririn arasında da öyle bir münasebet olmalı...*” (İstanbul / 16.4.1931). Şair, bir başka mektubunda da buna değinmiş: “*... sanatkârla eser yekvücut olmalıdır... Bütün kıymet, güzellik burada.*” (İstanbul / 23.3.1931). Şiirde biçim ve içerik ilişkisine de önem vermiş olan Cahit Sıtkı, kız kardeşine öğüt verirken, bu konudaki görüşlerini ortaya koyuyordu: “*Asıl maksat, asıl sanat ve marifet az şeyle çok şey ifade etmektedir... Senin de buna alışmanı çok isterim. Az yazmalı fakat öz yazmalı... Başkasının bir sahife ile ifade edebileceği bir fikri sen bir cümle ile ifade etmeye çalış... Söylediğin laf ne kadar veciz olursa o kadar lehindedir.*” (İstanbul / 13.2.1931).

Bir şairde olması gereken özelliklere de mektuplarında değinen Tarancı, şairin kendini dünya nimetlerinden soyutlaması gerektiği düşüncesini savunur: “*Para kazanmak! Nasıl olsa ekmeğimi çıkarabilirim... Ne diyorum, bir şey yapmak, ölmez, yıkılmaz bir âbide yaratmak, işte şair mefkuresi... Şairlerin açlığı bile ne kadar büyük olduklarına delil değil mi? Hakiki şair ahlâksız değildir, faziletin ta kendisidir... Şair kafasında ticaret usulleri, para kazanmak için türlü türlü kurnazlıklar yer alamaz. Şair edebiyat için çalışan bir çıraktır.*” (İstanbul / 15.12.1929).

Edebiyatta iş bölümüne inanan ve görüşünü “*... bir adam hem şair, hem hikayeci, hem romancı olamaz... İş bölümü her sahada câridir.*” (İstanbul / 25.12.1935) sözleriyle ifade eden Cahit Sıtkı, öykü ve roman gibi diğer edebî türlerde de eser vermekle birlikte kendini bütünüyle şiire adanmış, yaşayışının hemen her yönünü şiirine malzeme olarak değerlendirmiştir. Onun bu tutumu, “*... şiirim ömrümün enstantaneleridir.*” (İstanbul/ 21.2.1931) ifadelerinde belirginleşir.

Tarancı’nın yayımlanmamış şiirleri

Cahit Sıtkı Tarancı, kız kardeşine gönderdiği mektuplarda birçok şiirine de yer vermiştir. Bu şiirler içerisinde en dikkate değer niteliktekileri ise şair tarafından hiçbir yerde yayımlanmamış ya da ölümünden sonra basılan Bütün Şiirleri içine alınmamış olanlar meydana getiriyor. Söz konusu şiirler “Nihalim”, “Davet”, “Yılbaşında”, “Seni Çağırıyorlar”, “Beyaz Sabahlardan Sonra” ve “Bir Can Sıkıntısıdır” başlıklarını taşıyor. Adı geçen şiirlerin değerlendirilmesi, ayrı bir yazı konusunu gerektirdiğinden ötürü, burada sadece adlarını vermekle yetiniyoruz.

Cahit Sıtkı Tarancı’nın kız kardeşine yazmış olduğu mektuplar, özellikle onun edebiyat hayatının ilk yıllarındaki durumunu ortaya koyma bakımından değer kazanmaktadır. Şiirlerinin bütünü içinde birer monotem özelliğini kazanan temalar ve içinden adeta fıskırdıkları kişilik yapısının izleri, bu mektuplarda en belirgin biçimde göz önüne serilmiştir. Şair, onlarda

yalnızlığını, dünyayı algılayış tarzını, insan ilişkilerine bakışını, ölüm korkusunu, hayata olan bağlılığını sonsuz bir içtenlikle dile getirmiştir. Bütün bunların her biri onun şiir evrenini değerlendirmede göz ardı edilemeyecek özelliklerdir. Bir başka deyişle, bu mektuplar, onun kişiliğini şiirine yansıtış boyutlarının genişliğini kanıtlayan birer önemli belgedir.

NOTLAR

(1) Cahit Sıtkı Tarancı'nın Ziya Osman Saba'ya yazdığı mektuplardaki edebiyat görüşleri için bkz.: Sunulah Arısoy, "Mektuplarıyla Cahit Sıtkı Tarancı'nın Şiir Anlayışı", *Gösteri*. S. 71, Ekim 1986, s. 21 - 23.

(2) Cahit Sıtkı, "şerefli" sözcüğünün altını çizmiş.

Hürriyet Gösteri, S.136, Mart 1992, s.58-61.